

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3342>

Number: 44 , p. 343-350, Spring II 2016

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

13.02.2016

31.03.2016

JOHN LOCKE'UN DOĞA DURUMU DÜŞÜNCESİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

A CRITICAL VIEW TO THE JOHN LOCKE'S IDEA OF STATE OF NATURE

Dr. Recep Batu GÜNÖR

Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

Öz

17. ve 18. Yüzyıl siyaset felsefesinin en önemli kavramlardan biri doğa durumu kavramıdır. Doğa durumu kavramını kullanan ve temellendirmeye çalışan filozoflar genellikle siyasal düşüncelerini toplum sözleşmesi fikriyle açıklarlar. Bunun nedeni de doğa durumu kavramının siyasal topluma ve devlet kuramına geçiş için bir hareket noktası olmasıdır. Doğa durumu kavramını kullanan düşünürlerin başında Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau gibi düşünürler sayılabilir. Bu makalede özellikle üstünde durulacak olan John Locke da, siyaset felsefesinin temelinde doğa durumu kavramını yerleştirmiştir. Doğa durumu kavramı ile siyasal bir otoritenin olmadığı durumu açıklayan Locke, insanların bu doğa durumundan kendi istekleri ile çıktıklarını ve siyasal topluma rıza gösterdiklerini iddia eder. Bu geçiş sürecinde Locke'un kullandığı önemli kavramlar arasında mülkiyet kavramı gelmektedir. Locke, mülkiyeti insanın yaşama ve özgürlük gibi temel bir hakkı olarak ele alır. John Locke, insanların doğa durumlarından siyasal bir topluma geçişlerinin en önemli nedeni olarak doğa durumunda ortaya çıkabilecek olan anlaşmazlıklara bir çözüm bulma isteğini gösterir. Fakat Locke'un bu düşüncesinde bazı çelişkiler görülmektedir. Bu çelişkilerin temel nedeni ise düşünürün, insanların doğa durumlarını neden terk ettiklerini tam olarak açıklayamamasıdır. Doğa durumunun sınırsız özgürlükler ve haklarla dolu olduğunu, insanların doğa durumunda eşit bir şekilde yaşadıklarını iddia eden Locke, insanların bu durumdan neden kurtulmak isteyeceklerini anlatma konusunda yetersiz kalmıştır. Locke'un doğa durumu ile ilgili olarak başka bir çelişkisi ise, rıza kavramını ve rızanın nasıl evrensel bir nitelik taşıyacağı konusunu tam olarak açıklayamamasıdır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Durumu, Mülkiyet, Rıza, John Locke, Hak

Abstract

One of the most important concepts of 17th and 18th century political philosophy is the concept of state of nature. Philosophers, trying to justify and using the concept of the state of nature, usually explained their political ideas by the idea of social contract. The reason for this is that the concept of the state of nature is a starting point for the transition to political society and theory of state. Thomas Hobbes, John Locke and Jean-Jacques Rousseau can be declared as leading philosophers using the concept of state of nature. In this article we will specifically focus on John Locke, placed the concept of the state of nature based on political philosophy. With the concept of the state of nature, Locke described the situation where there is no political authority. He argued that people come out with their wishes and consent to the political society. The concept of ownership is one of the key concepts used by Locke in this transition. Locke considers that ownership is fundamental

right like living and freedom. John Locke considers that the main reason of transition from the state of nature to political society is the desire of finding a solution to the conflicts that may arise in the state of nature. However, there are some contradictions in the thought of Locke. Locke, claimed the state of nature was full of unlimited freedoms and rights, and people lived in a way that they are equal in the state of nature, but his argument is insufficient to explain why they want to get rid of this situation. Another contradiction of Locke regarding the state of nature is that he can't exactly explain the issue the concept of consent and how consent will carry a universal nature.

Keywords: State of Nature, Property, Consent, John Locke, Right

Siyaset felsefesi tarihinde yaşadığı dönemden günümüze kadar etkisini sürdürebilmiş nadir filozoflardan birisi John Locke'dur. Locke, bilgi felsefesinde ampirist geleneğin kurucusu olmasının yanında siyaset kuramı açısından felsefe tarihinde büyük bir etki bırakmıştır. "Locke yalnız yaşadığı devrin değil, daha sonraki dönemlerin, özellikle 18.yüzyıl Liberal Okulu'nun bayraktarı olmuş, halkın egemenliği ve tabii haklar üzerinde duran 18.yüzyıl filozoflarının hemen hemen hepsi Locke'dan esinlenmiş veya etkisi altında kalmıştır." (Yayla, 2002, s. 30) Locke'u bu denli önemli kılan nedenlerin başında onun bugün neredeyse bütün demokratik toplumların doğru kabul ettiği, kuvvetler ayrılığı, bireysel haklar, ifade özgürlüğü gibi temel kavramları belki de ilk kez sistematik bir biçimde savunması gelmektedir. Locke, felsefe tarihinde kendisini bu denli etkili hale getiren önemli eserler yazmıştır. Bu eserler arasında "A Letter Concerning Toleration" (Hoşgörü Üstüne Mektup) adlı eserinde özellikle Hıristiyanlığın farklı mezheplerine karşı hoşgörü göstermenin öncülüğünü yapan Locke, "Two Treatises of Government" (Hükümet Üzerine İki İnceleme) adlı çalışması ile liberal siyaset kuramının ilk kez sistematik bir savunusunu gerçekleştirmiştir. "An Essay Concerning Human Understanding" (İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme) de ise özellikle bilimsel düşüncenin gelişmesini ve farklılaşmasını sağlamıştır.

Liberal siyaset felsefesinin en etkili ve en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen Hükümet Üzerine Bir İnceleme iki bölümden oluşmaktadır. Eserin birinci bölümünü "The First Treatise of Government" oluşturmaktadır. Bu bölüm, "Sir Robert Filmer tarafından yazılan ve Hz. Adem'in iktidarını doğrudan Tanrı'dan aldığını, bu iktidarın babadan oğula geçerek yeni çağlardaki krallara kadar ulaştığını göstermek istediği "Patriarcha or The Natural Power of Kings" adlı eserine verdiği cevabı içermektedir" (Arslan, 2013, s. 187). Bu cevabında Locke, siyasal yönetimin kaynağı konusunda kendisin-

den önceki fikirleri eleştirmiştir. Locke, siyasal araştırmalar yaptığı Hükümet Üzerine İki İncelemede ise, siyaset felsefesiyle ilgili kendi fikirlerini temellendirmekte ve özellikle yönetimin kaynağı ve sınırlarıyla ilgili görüşlerini açıklamaktadır.

John Locke, siyaset felsefesi açısından siyasal liberalizmin kurucusu olarak kabul edilir. Düşünür, toplum sözleşmesi, doğa durumu, insan hakları gibi birçok kavramı liberal bir sistem oluşturmak için sentezleyerek bir araya getirmiştir. "Locke, toplum sözleşmesi fikrini liberal politik teorisinin temeli olarak kullanan ilk düşünürdür" (Siegel, 2011, s. 69). Günümüzde "liberal" veya "liberalizm" kavramları kadar hem çok kullanılan hem de üzerinde herkes tarafından kabul edilen bir tanımı yapılamayan kavramlar çok azdır. Liberalizm kavramındaki bu belirsizliğin veya muğlaklığın nedenleri bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte liberalizm kavramının bu özelliğinden John Locke'un ve onun takipçilerinin de etkilendiği ileri sürülebilir. Locke'un düşüncelerini takip eden ve devam ettiren ve Yeni Lockeçu olarak adlandırılacak olan düşünürlere bakıldığında kendilerini tam olarak nasıl tanımlamaları gerektiği konusunda anlaşmazlık olduğu görülmektedir. "Yeni Lockeçu düşünürler klasik liberal, yeni sözleşmeci ve hatta liberteryen vb. farklı adlandırmalarla anılırlar" (Alvey, 2004, s. 2). Locke, nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın, temel olarak doğa durumu düşüncesinden hareketle liberal bir siyasal öğretiyi temellendiren bir düşünürdür. Bu bağlamda onun felsefe tarihindeki öneminin temel nedeni onun doğa durumu düşüncesidir denilebilir.

Doğa durumu düşüncesi ve bununla bağlantılı olarak toplum sözleşmesi fikri, hem felsefede hem de siyasal düşüncede oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bunun nedeni "sözleşmeci filozoflar" olarak da adlandırılan T. Hobbes, J. Locke ve J.J. Rousseau gibi düşünürlerin bu kavrama verdikleri önem ve yüklediği anlamdır. Bu düşünürler, gerek politika felsefe-

lerini şekillendirmek gerekse insan ve toplum ile ilgili düşüncelerini açıklamak için doğa durumu kavramını kullanmışlardır. Doğa durumu kavramına birbirinden farklı anlamlar yüklense de, toplum sözleşmecî filozoflar ile ilgili sorulabilecek ortak soru, bu doğa durumu düşüncesinin tarihte bir karşılığının olup olmadığı, başka bir deyişle doğa durumu olarak tasvir edilen durumun sadece teoride mi kaldığı yoksa pratikte de karşılığının olup olmadığı sorusudur. Bu sorunun önemi "doğa durumu" kavramının işlevini belirtmesi noktasındadır. Doğa durumunun varsayımsal bir durum olduğu iddia edildiğinde, bu kavramı kullanan filozofların bu varsayımsal durumu neden ortaya attıkları sorusu ortaya çıkar. Filozofların bu kavramı ortaya atmalarının nedeni, bu kavramın hem sivil toplum hem devletin varlığı ve görevleri hem de toplumsal hayat ile ilgili pek çok konu için bir hareket noktası olmasıdır.

Doğa durumu düşüncesi ile ilgili bu sorular hakkında net ve genel-geçer bir yargı ortaya konmamış olsa da, John Locke bu soruya doğa durumu kavramının gerçekliğinden şüphe duymadığını söyleyerek cevap verir; "... bütün insanların doğal olarak o durumda olduğunu ve kendi rızalarıyla kendilerini siyasal bir toplumun üyeleri yapana kadar da öyle kaldıklarını düşünüyorum. Ve ben açıkça ifade etmek gerekirse, bu sürecin bu şekilde sonuçlanmasından şüphe etmiyorum" (Locke, 2000, s. 36). Locke'un doğa durumu kavramının üzerinde durmasının bir diğer nedeni de kralın mutlak ve tanrısal olarak üstün olduğu fikrine büyük bir eleştiri getirmesi ve siyasal toplumun ortaya çıkışı için başka bir güç ve kaynak bulmaya çalışmasıdır. Locke'un bu arayışına bulmuş olduğu çözüm doğa durumudur. Locke'un bu doğa durumu fikri Thomas Hobbes'un, devlet kurumunun ortaya çıkmadığı bir dönemi anlattığı doğal durumu ile aynıdır. Her iki düşünürün de siyaset ile ilgili düşüncelerini temellendirirken aynı varsayımdan hareket ettikleri görülür.

Doğa durumu kavramını açıklayabilmek için öncelikle siyasal bir otoritenin olmadığı ve insanların özgürce yaşadığı bir düzen akla gelmelidir. Locke, doğa durumunu şu şekilde açıklar:

Siyasal gücü doğru anlamak ve bu gücün kaynağına inmek için, bütün insanların

doğal olarak içinde buldukları durumu, yani insanların eylemlerini düzenlerken tam bir özgürlük içinde olduğu ve doğa yasası sınırları içerisinde, izin istemeden veya başka birinin iradesine bağlı olmadan uygun gördükleri biçimde mallarını değiş-tokuş ettiği, satabildiği durumu düşünmeliyiz. (Locke, 2000, s. 29)

Görüldüğü gibi Locke' a göre doğa durumu düşüncesi siyasal gücün temeli oluşturmaktadır ve bu yüzden de iyi tahlil edilmesi gereklidir. John Locke, daha önce de değinildiği gibi bu doğa durumu düşüncesinden hareketle insanların siyasal topluma nasıl geçtiklerini ve kendilerini bu siyasal güce bağlarken nasıl rıza gösterdiklerini açıklar. Bu bağlamda düşünürün göre doğa durumunun en önemli özelliği insanların doğa durumunda eşit ve özgür olmalarıdır. Locke'a göre; "insanlar doğa durumunda eşittirler ve hatta eşit olmaları gereklidir" (Locke, 2000, s. 29). İnsanın doğal durumdaki özgürlüğü ise mutlak ve bu özgürlüğü sınırlandırabilecek tek güç de doğa yasasıdır: "İnsanın doğal özgürlüğü yeryüzündeki bir üstün güçten bağımsız olmak, fakat sadece doğa yasasına tabi olmaktır. İnsanın toplumdaki özgürlüğü herhangi bir yasama erkinin egemenliği altında olmak değil, fakat kendi rızasıyla ülkesinde kurulan yasama erkinin egemenliği altında olmaktır" (Locke, 2000, s. 43). Locke'un bu özgürlük tanımından hareketle açıklanması gereken önemli bir kavram doğa yasası kavramıdır.

Doğa yasası, doğa durumunda olan insanların eylemlerine yön veren bir ilkedir. Locke'un düşüncesinde doğa yasası, sadece akıl ile birlikte anlaşılır hale gelebilir. Locke'un düşüncesine göre; "Doğa yasası akıl yasasıdır. Doğa yasasına uygun bir biçimde hareket etmek akla uygun hareket etmek demektir, onun tersi yönde hareket etmek ise akla karşı hareket etmektir" (Zabcı, 2005, s. 166). Doğa yasası ile ilişkilendirilmesi gereken diğer bir önemli kavram ise özgürlük kavramıdır. Yine Locke'a göre; "insanın özgürlüğü, ve kendi iradesine göre hareket etme özgürlüğü onun akıl sahibi olması temelinde dayanır, ki bu akıl ona kendisini yöneteceği yasayı öğretir ve ne kadar kendi iradesinin özgürlüğüne göre hareket edileceği konusunda onu bilgilendirir" (Locke, 2000, s. 69). Görüldüğü gibi düşünürün göre sadece akıl sahibi insan bu doğa yasasının farkına varabilir ve böylelikle

özgür olabilir.

Doğa durumunu açıklamak için incelenmesi gereken bir diğer kavram da mülkiyet kavramıdır. Doğa durumu ve doğa yasası kavramları ile devletin olmadığı zamanki yaşayışı açıklayan Locke, buradan hareketle siyasal topluma nasıl geçileceğini açıklamaya çalışır. Bunun için ise düşünürün kullandığı önemli bir kavram "mülkiyet" kavramıdır. Locke'a göre mülkiyetin kaynağı Tanrı'dır ve her insanın mülk edinmeye hakkı vardır; "dünyayı insanlara ortak olarak veren Tanrı, insanlara ayrıca dünyayı hayat için en uygun biçimde kullanmaları için akıl vermiştir... yeryüzünün doğal olarak ürettiği bütün meyveler ve beslediği hayvanlar insanlığın ortak mülkü olur.." (Locke, 2000, s. 46). Locke, mülkiyet kavramını temel bir insan hakkı olarak görür ve iki farklı şekilde kullanır. "Birincisinde, sahip olunan mallar, ikincisinde ise "yaşam, özgürlükler ve mallar. İkinci tanımda mülkiyet daha geniş bir şekilde ele alınır ve uygar yönetime geçerken korunması gereken anlamdaki bu mülkiyettir" (Zabcı, 2005, s. 174). Locke, insanın temel hakları olarak gördüğü yaşam ve özgürlük haklarına da genel olarak mülk adını verir ve mülkün siyasal toplumu oluşturan en önemli güç olduğunu "...hepsine birden genel olarak mülk dediğim hayatlarını, özgürlüklerini ve topraklarını karşılıklı olarak korumak için bir araya gelerek, zaten birleşmiş veya birleşmeyi tasarlayan bir toplum..." (Locke, 2000, s. 111) diyerek iddia eder. Mülkiyet öyleyse bir haktır ve insanlar bu haklarını korumak ve devam ettirmek için bir araya gelerek siyasal toplumu ve yönetimi oluştururlar.

John Locke'un mülkiyet anlayışı, daha önce belirtildiği gibi liberal öğretilerin temelini teşkil etmesi açısından oldukça önemlidir. Başka bir deyişle Locke'un mülkiyeti bir hak olarak görmesi ve bu hakkın genişletilerek yaşama ve özgürlük gibi diğer insan hakları ile özdeş bir şekilde ele alınması, kendisinden sonraki liberal öğretilere ve liberal düşünörlere büyük bir yol açmıştır. Locke'un mülkiyeti bir hak olarak görmesinden sonra ortaya kimin ne kadar mülkiyete sahip olacağı sorusu ortaya çıkmaktadır. Doğa durumunda birbiri ile eşit bir şekilde var olan insanların ne ye ne kadar sahip olacağını belirleyecek bir güç var mıdır ve eğer var ise bu gücün kaynağı nerededir? Locke, bu sorulara "emek" kavramı ile cevap vermektedir. Ona

göre kişinin mülkiyet edinebilmesi için mutlak emek sarfetmesi gereklidir. Locke bu konu ile ilgili olarak şöyle der:

Doğanın verdiği haliyle kişinin ondan elde ettiği her ne ise, emeğini karıştırdığı, kattığı şey onundur ve bu nedenle onu kendi mülkü yapar. Bir şeyin, doğanın verdiği ortak halinden çıkarılması, bu şekilde emekle ona bir şey katılması diğer insanların o şey üzerindeki ortak hakkını ortadan kaldırmır. (Locke, 2000, s. 46)

Bu düşünöceye göre yeryüzündeki her şey insanlığın ortak malı olmasına rağmen, insanlar emekleri doğrultusunda bu ortaklıktan pay alıp bu payları kendi özel mülkleri haline getirebilirler. John Locke'un düşünce sistemine göre doğa durumunda tam bir özgürlük halinde olan insanların, emeklerini kattığı ölçüde mülkiyet edinme hakkı oldukları durumunda ortaya çıkacak soru, insanların bu doğa durumunu bırakıp neden siyasal topluma geçiş yaptıklarıdır? Başka bir deyişle, doğa durumunda temel haklarına sahip olan insanların haklarından bazılarını kaybetmeye razı göstererek toplum sözleşmesi yoluyla siyasal topluma geçiş yapmaları bir çelişki değil midir? Locke, bu sorulara eserlerinde tabii ki cevaplar vermiş fakat bu çelişkidenden tam olarak kurtulamamıştır. Locke'un doğa durumu düşüncesinin çelişkilerine değinmeden önce Locke'un bu cevaplarını incelemek gereklidir. Locke'a göre insanların doğa durumlarından siyasal topluma geçişinin ilk nedeni Tanrı'nın insanları yalnız yaşamak için yaratmadığını düşünmesidir. Locke bu konu ile ilgili olarak şunları söyler: "Tanrı, insanı kendi yargısına göre yalnız olmasının kendisi için iyi olmadığını düşünen bir yaratık olarak yarattığından, onu toplumsal hayatına devam etmesi ve bu hayattan faydalanması için anlama yetisi ve dille donatmış, onu topluma yöneltten zorunluluğun yükümlülüğü altına koymuştur" (Locke, 2000, s. 79). Locke'a göre Tanrı, insanları bir arada yaşamaları için yaratmış ve onların bunun için bazı özelliklerle donatmıştır. Dolayısıyla insanların doğa durumunda yalnız bir şekilde yaşamaları bir anlamda Tanrı'nın isteğine aykırı bir eylem olur.

Doğa durumundan siyasal duruma geçişin bir diğer nedeni ise doğa durumunda insanlar arasında ortaya çıkabilecek sorunları çözecek bir gücün bulunmayışıdır. Locke'a göre insan "...doğası gereği sadece mülkünü diğer insanların zarar verme girişimlerine karşı koru-

mak yetkisine değil, fakat işlenen kusura adil bir karşılık olarak gördüğü hatta ölüm cezasını gerektirdiğini düşündüğü suçlarda başkalarının yasayı çiğnemesini yargılama ve cezalandırma hakkına da sahiptir" (Locke, 2000, s. 84). Bütün insanlar böylesine bir cezalandırma hakkına sahip oldukları için doğa durumu halinde kimin kime hangi cezayı vereceği konusunda bir belirsizlik durumu oluşur. Böylesi bir belirsizlik durumunda ise insanlar kendi emekleri ile edindikleri mülkiyet haklarını koruyamazlar. "...mülkü koruyacak ve bunun için toplumdaki suçları cezalandıracak gücü olmayan sivil bir toplum olamayacağından, üyelerinin her birinin kendi doğal gücünü bıraktığı, bu gücü toplumla kurulan yasanın koruyuculuğuna başvurabildiği her durumda toplumun eline verdiği yerde siyasal toplum vardır" (Locke, 2000, s. 84). Buna göre insanlar, kendi mülklerini koruma şeklindeki doğal haklarından sadece siyasal bir toplum meydana çıktığı zaman vazgeçerler.

John Locke'a göre insanların doğa durumundan siyasal topluma geçmelerinin nedenleri şöyle sıralanabilir; "insanlar arasındaki anlaşmazlıklarda başvurulacak, "ortak rıza" ile oluşturulmuş, yerleşik ve herkesçe bilinen bir yasanın bulunmayışı ve ... anlaşmazlıklar durumunda böyle bir yasaya bağlı olarak karar verecek tarafsız bir yargıcın bulunmayışı" (Locke, 2000, s. 124-125). John Locke'un doğa durumundan siyasal topluma geçiş sürecinde başvurduğu diğer bir önemli kavram da "rıza" kavramıdır. İnsanlar rıza göstermedikleri bir duruma zorla sokulamazlar. "İnsanların hepsi doğaları gereği özgür, eşit ve bağımsızdır, kimse rızası olmadan bu durumdan çıkarılıp başkasının siyasi gücüne tabi kılınamaz" (Locke, 2000, s. 91). Locke'a göre iki çeşit rızadan bahsedilebilir; "sözle ifade edilen açık rıza ve zımni rıza (tacit consent)" (Locke, 2000, s. 106). "Açık rızanın oluşabilmesi için herhangi bir bağlılık yemini gerekliken, zımni rıza ise sadece herhangi bir hükümetin herhangi bir bölümünde bir mülk edinme veya yararlanma hakkına sahip olmakla meydana gelir" (Simmons, 1991, s. 1998). Locke'a göre insanlar zımni rıza ile herhangi bir topluma girerler ve o toplumdaki siyasal gücün otoritesini kabul ederler.

Rıza kavramı, insanlar üzerine bir baskı oluşturulmaması ve haklarının elinden alınma-

ması için zorunlu bir kavramdır. Dolayısıyla insanlar siyasal topluma geçiş süreci için de bir rıza göstermelidirler. İnsanların böyle bir rıza göstermelerinin tek yolu da önceki durumlarından, yani doğa durumundan, daha iyi olanaklara sahip olmalarıdır. Locke bunu şu şekilde ifade eder:

Herhangi bir insanın kendi doğal özgürlüğünden vazgeçmesi ve kendisini sivil toplumun bağlarıyla bağlamasının tek yolu diğer insanlarla anlaşarak, kendi aralarında konforlu, güvenli ve barış içinde bir hayatı, mülklerinden emniyet içinde faydalanarak ve daha önce sahip olmadıkları daha büyük bir güven içinde yaşamaları için tek bir toplum oluşturmak doğrultusunda birleşmesidir. (Locke, 2000, s. 84)

Düşünürün bu önermesi, aslında en önemli eseri olan "Leviathan"ı yazdığı Locke'un 19 yaşında olduğu Thomas Hobbes'un doğa durumu önermesine oldukça benzerdir. Doğa durumunun "savaş durumu" (Hobbes, 2007, s. 116) olduğunu iddia eden Hobbes'a göre insanlar onları denetleyen siyasal bir güç olmadığı zaman yani doğa durumunda birbirleri ile sürekli olarak rekabet halindedirler. Bu rekabet durumu ise insanları güvensizlik durumuna sokar ve insanlar bu durumdan kurtulmak için kendi haklarının bir kısmını sözleşme yoluyla egemen güce devrederler. Kendi hedeflediği mutlak devlete geçiş sürecinde doğa durumunu bir araç olarak kullanan Hobbes'un siyasal alanda vardığı sonuç gücü sınırlanılmayan ve devredilemeyen bir devlet anlayışıdır. Locke ile Hobbes'u ayıran en temel fark burada ortaya çıkmaktadır. Hobbes'a göre egemen güç kesinlikle sınırlanılmazken (Hobbes, 2007, s. 140), Locke'a göre insanların rızalarıyla meydana getirdikleri siyasal güç toplumun yararı gözetilerek kullanılmalı ve sınırlanmalıdır.

Buraya kadar açıklanmaya çalışıldığı gibi John Locke'un siyaset felsefesini şekillendirirken hareket noktası olan temel kavramı doğa durumu kavramı olmuştur. Fakat düşünürün bu doğa durumu ve doğa durumundan siyasal topluma geçiş sürecinde bazı çelişkiler gözükmektedir. Bu çelişkilerin en başında doğa durumundaki insanın özelliği gelmektedir. Locke, öncelikle doğa durumunu ve doğa durumundaki insanları açıklarken bu durumu mükemmellik durumu ile açıklamıştır. Ona göre doğa durumu

özgürlüğün ve eşitliğin olduğu arzu edilen iyi bir durumdur. Locke, “doğa durumunu barış, eşitlik ve özgürlük durumu olarak kavrar” (Zabcı, 2005, s. 166). Bu durum esasen doğa durumunun kötü ve arzu edilmez bir durum olduğunu iddia eden Thomas Hobbes’un düşüncesine zıt bir durumdur. Hobbes, doğa durumunda görülen insan hayatının “yoksul, ıssız, iğrenç, acımasız ve kısa” (Bouillon, 1998, s. 13) olması Locke’un düşüncesine göre hayali bir durumdur.

“Pek çok felsefe tarihçisine göre Locke’un doğal durum ve bu durumdan siyasi topluma geçiş sürecinde çelişkiler vardır. Bu çelişkilerin en belirgin olanlarından biri ise insanın rasyonelliği ile barışseverliği arasındaki paralel ilişkidir” (Zuckert, 1968, s. 273). Siyasi topluma geçiş sürecinde Thomas Hobbes’un aksine insanların doğa durumunda iyi varlıklar olduklarını iddia eden Locke, insanların bu kötü olmayan yapılarından nasıl kötü bir durum olan güvensizlik çıktığı konusunda çok açıklayıcı değildir. Bunun da en önemli nedeni insanın rasyonelliği ve barış yanlısı arasındaki ilişkinin belirsizliğidir. “Doğa kanununu tam olarak anlayabilmek için Locke’a göre doğa durumunu anlamak gerekir fakat bunun için de özellikle barışseverlik ve rasyonellik ve Locke’un bu görüşünü destekleyen şiddet ve anlamsızlık arasındaki çelişkiyi görmemiz gerekir” (Zuckert, 1968, s. 275). Locke’un doğa durumu ile özdeş olarak gördüğü barışseverlik durumu esasen tamamen soyut bir durumdur. Locke bu özdeşliğin nasıl olacağını açıklamamış gözükmektedir.

Hobbes, insanların doğa durumundaki kötü yapıdan kurtulmak istemelerinin bir sonucu olarak haklarının bir kısmını siyasal bir gücün boyunduruğu altına alma yolunu tutarlı bir şekilde açıklarken, Locke, insanların neden iyi durumda oldukları doğa durumundan vazgeçip siyasal bir gücün boyunduruğu altına girdikleri hususunda tutarsız gözükmektedir. Aslında Locke bu çelişkiden insanların doğa durumunda kendi mülklerini koruyamayacaklarını iddia ederek kurtulmaya çalışmıştır. Ona göre “herkesin eşit olduğu (doğa) durumunda kişinin mülkünden faydalanması çok güvensiz ve emniyetsizdir. Bu onu, her ne kadar özgür olursa olsun, korku ve sürekli tehlike ile dolu bir durumu bırakmaya istekli kılar” (Locke, 2000, s. 111). Buradan hareketle Locke’un da tıpkı Hobbes

gibi güvensiz bir ortamdan kurtulmak için insanların doğa durumundan kurtuldukları fikrine varılabilir. Fakat bu fikir esasen Hobbes’un düşüncesidir ve onun siyaset felsefesine göre tutarlıdır. Oysa Locke’un düşünceleri ile örtüşmemektedir. Burada Locke’un “insan tabiatı hakkında kısmen kötümser bir kanaat belirterek önceki söyleminden bir ölçüde saptığı görülmektedir” (Yayla, 2002, s. 37). Bir anlamda Locke, doğa durumunda insanın içinde bulunduğu durum hakkında bir çelişki yaşamaktadır.

John Locke, eserlerinde Hobbes’un özellikle mutlak ve egemen devlet anlayışını sistemli bir şekilde eleştirmesine rağmen, onun doğa durumu anlayışına pek değinmediği söylenebilir. Locke, Hobbes’un mutlak ve egemen devlet anlayışını eleştirerek bu anlayışa karşı çıksa da onun Hobbes’un felsefesine tamamen karşı olduğunu iddia etmek yanlış olacaktır. Özellikle de başlangıç noktasında Locke’un Hobbes’un düşüncelerini devam ettirmiştir denilebilir. “Siyaset felsefesi tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Hobbes’un “Leviathan” adlı eseri ile Locke’un “Yönetim Üzerine İki İnceleme” adlı eseri, önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. “Locke, Hobbes’un mutlakiyetçiliğini reddetse de Leviathan kelimesi “Yönetim Üzerine İki İnceleme” de ortaya çıkar ve kitapta Hobbesçu bakış açısını yeniden canlandıran birçok bölüm vardır” (Laslett, 1988, s. 67). Locke’un doğa durumu düşüncesi ile ilgili olarak Thomas Hobbes’tan farklılaştığı nokta mülkiyet anlayışını doğa durumunda temel bir insan hakkı olarak görmesidir.

Mülkiyet kavramının temel bir insan hakkı olması Locke’un düşünce sistematğinde başka bir çelişkiye yol açar. Mülkiyet kavramı bütün liberal düşünürlerde olduğu gibi Locke’un düşüncesinde de kilit bir noktada yer almaktadır. “Locke, Hobbes’un temel şemasını devraldı ve onu yalnızca bir hususta değiştirdi. Locke farketti ki, insanın kendini korumak için ilk önce ihtiyaç duyduğu şey yeme içmeden daha hafif bir silahtır veya daha genel olarak söylenirse ilk baştaki ihtiyaç, mülkiyettir” (Strauss, 2000, s. 88). Locke’un mülkiyet konusundaki çelişkisi ise mülk elde etmenin sınırı, başka bir deyişle kimin ne kadar mülk elde etmesi gerektiğine nasıl karar verileceği konusundadır. Locke’a göre “her insanın kullanabileceği kadarına sahip olması, hala dünya üzerinde kimseyi dara sokmadan geçerliliğini koruyan bir kuraldır”

(Locke, 2000, s. 52). Fakat Locke, bu kuralın nasıl ve neden geçerli olduğu hususuna değinmemiştir.

Doğa durumundaki insanların akıllarını kullanan ve doğa yasasını akılları sayesinde idrak eden insanlar olduğunu iddia eden Locke'un düşüncesi bütün insanların aynı derecede akıllarını kullanmaları gerektiği hususunda bize bir şey söylemez. Bunun sonucu ise daha rasyonel davranan insanların daha fazla mülkiyete sahip olmaları, diğerlerinin ise daha az mülkiyete sahip olmalarıdır. "Bazıları mülkiyet arayışında, diğerlerinden daha rasyoneldir. Daha rasyonel olanlar zengin, daha az rasyonel olanlar da yoksul olurlar. Bu yüzden yönetimin mülkiyeti koruması için, zengin, yoksul üzerinde hüküm sürmelidir" (Arnhart, 2004, s. 244). Bu bağlamda ortaya çıkan soru şu olmaktadır: Doğa durumundan siyasal topluma geçiş için bütün bireylerin onayı gerekli ise mülkiyete sahip olmayan veya az mülke sahip olan insanlar neden buna onay versin? Bu sorunun ötesinde ortaya çıkacak problem, daha fazla mülke sahip olan insanın siyasal topluma geçerek kendi mülklerini korumasına rağmen, mülkiyete sahip olmayan insanların yaşamaktan başka koruyacak bir şeye sahip olmamalarıdır.

Locke'un mülkiyetin sınırı konusunda değindiği tek nokta insanların gerektiğinden fazla mülke sahip olmalarının hem faydasız hem de gayri ahlaki olduğunu belirtmesidir. O, fazla mülk edinme ile ilgili olarak şöyle der: "... kendine çok fazla pay ayırmak ya da ihtiyaç duyduğundan fazlasını almak ahlaksızca olduğu kadar yararsızdı da" (Locke, 2000, s. 61). Burada bir çelişki olduğunun iddia edilmesinin nedeni sınırsız mülkiyetin neden siyasal topluma geçtikten sonra faydasız olacağını açık olmamasıdır. Locke'un doğa durumu ile ilgili olarak çelişkili olduğu iddia edilebilecek son nokta da Locke'un rıza kavramıdır.

Öncelikle Locke, siyasal topluma geçiş için bütün insanların bu siyasal topluma ve dolayısıyla da bu siyasal toplumun yasalarına onay vermeleri gerektiğini belirtir. Ona göre, "sivil toplumda hiçbir insan o toplumun yasalarının yaptırım gücünden muaf tutulamaz" (Locke, 2000, s. 90). Locke bu konuda istisnasız herkesin doğa durumundan çıkış için onay vermeleri gerektiğini ifade eder. "Her insan, tek bir

hükümet altında birleşmek için diğerleriyle fikir birliğine vararak kendisini o toplumdaki herkese karşı çoğunluğun iradesine itaat etme yükümlülüğü altına koyar" (Locke, 2000, s. 92). Bu sözler, rızanın evrensel bir özelliği olduğu ve kişiden kişiye göre değişmeyeceğini bize gösterir.

Burada ortaya çıkan problem ise evrensel bir rızanın nasıl mümkün olacağı problemi. Başka bir deyişe insanlar evrensel bir rızaya nasıl ulaşabilirler? John Locke bu soruya cevap olarak para kavramını kullanır ve insanların paranın kullanımını konusunda zımnî bir rıza gösterdiklerini söyler. (Locke, 2000, s. 61). Fakat bu iddia pek kanıtlanabilir bir iddia değildir. İnsanlar gönüllü olarak paraya bağımlı bir şekilde doğmazlar. Ve de buna rıza göstermeye fırsat verecek bir pratik yol da yoktur. Bu anlamda toplumun evrensel bir rıza üzerine kurulduğu fikri bir kurgudur" (Oxenbeg, 2010, s. 60). Tarih boyunca insanların para kullanımını da dahil olmak üzere genel-geçer bir ilkeye razı gösterdikleri görülmemiştir.

Sonuç olarak John Locke, bir siyaset düşünürü olarak kendisinden sonraki düşünceleri ve düşünürleri oldukça derinden etkilemesine ve liberalizm öğretisinin özellikle siyasal tarafını şekillendirmesine rağmen, siyasal toplumdan önceki tarihleri anlatan bir kurgu olarak belirlediği doğa durumundan siyasal topluma geçişte bir takım çelişkilere düşmekten kurtulamamıştır. Bu çelişkilerin en büyük nedeni ise doğa durumunun arzu edilir bir durum olarak tasvir edilmesine rağmen, bütün insanların bu durumdan çıkmak için siyasal otoriteye rıza gösterdiğini iddia etmesidir. Bu geçiş için Locke'un kullandığı mülkiyet kavramı bugün dahi önemini korumakla birlikte, evrensel bir rızanın varlığı için yeterli bir kanıt olarak gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Alvey, J. (2004). "Classical Liberal vs Other Interpretations of John Locke: A Tercentenary Assessment". Australasian Political Studies Association Conference. 29 September – 1 October: Adelaide
- Arnhart, L. (2004). Siyasi Düşünce Tarihi (Çev: Ahmet Kemal Bayram). Ankara: Adres Yayınları

- Arslan, H. (2013). "John Locke'un Siyaset Felsefesinin Temelleri Üzerine Bir Deneme". Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı:17 (1): 181-204
- Bouillon, H. (1998). John Locke (Çev: Ali İbrahim Savaş). Liberte yayınları: Ankara
- Laslett, P. (1998). Introduction of Two Treatises of Government. United Kingdom: Cambridge University Press, 1988, s. 67
- Locke, J. (2000). Hükümet Üzerine İki Tez (Çev: Aysel Doğan). İzmir: İlya Yayınevi
- Locke, J. (2005). Hoşgörü Üstüne Bir Mektup (Çev: Melih Yürüşen). Ankara: Liberte Yayınları
- Oxenberg, R. (2010). "Locke and the Right to (Acquire) Property: A Lockean Argument for the Rawlsian Difference Principle", *Social Philosophy Today* (26): 55-66
- Siegel, C. (2011). *Classical Liberalism*. California: Preservation Institute
- Yayla, A. (2002). *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları
- Simmons, J. (1998). "Denisons and Aliens: Locke's Problem of Political Consent". *Social Theory and Practice*. Vol. 24, No. 2.: 161-182
- Zabcı, F.Ç., Ağaoğulları, M. A., Ergün, R. (2005). *Kral-Devletten Ulus-Devlete*. İmge Kitabevi: Ankara
- Zuckert, M. (1975). "The Recent literature On Locke's Political Philosophy" *The Political Science Reviewer* (5): 271-304